

Slim onderwijs

Tientallen basisscholen stapten over op *SlimFit*, waarbij scholen werken met negentig leerlingen per 'unit'. De Cito-scores zijn gestegen.

Met de behoefte aan meer gedifferentieerd onderwijs en het verwachte lerarentekort als uitdaging in het achterhoofd ging een zestigtal basisscholen in heel Nederland van 2011 tot 2015 aan de slag met een alternatieve organisatie van het onderwijs: *SlimFit*. Het doel: met minder leraren werken zonder afbreuk te doen aan de onderwijskwaliteit. De scholen kregen een subsidie vanuit InnovatieImpuls Onderwijs (IIO) en bouwden inhoudelijk voort op Teamonderwijs Op Maat (TOM, zie didactiefon-

line.nl).

SlimFit staat voor 'slimmer' (afgeleid van het Engelse 'slim', oftewel 'slank') werken, waarbij scholen hun middelen efficiënter inzetten om meer rendement te behalen. Dit betekent onder meer dat leraren echt alleen pedagogische-didactische onderwijstaken uitvoeren en dat ondersteunend personeel verantwoordelijk is voor zo veel mogelijk overige werkzaamheden. Ook wordt er gewerkt met units, waarbinnen leerlingen worden ingedeeld op basis van niveau in plaats van op leeftijd, om meer onderwijs op maat mogelijk te maken. Daarnaast krijgen leraren meer tijd om van en met elkaar te leren ('*teamteaching*') en verdelen ze taken binnen teams op basis van individuele talenten of competenties. Ieder teamlid kan hierdoor een rol vervullen die hem of haar goed past. Verantwoordelijkheden worden gedeeld (zie ook kader).

Experimentele opzet

Subsidie voor invoering van *SlimFit* werd via loting toegewezen aan een deel van de geïnteresseerde scholen (experimentgroep). De uitgelote scholen vormden de controlegroep. Beide groepen zijn van 2011 tot 2015 schoolbreed gevolgd om effecten op de arbeidsproductiviteit, de onderwijskwaliteit en de werkdruk van leraren vast te stellen. Hiertoe zijn jaarlijks enquêtes gehouden onder schoolleiders, personeel en ouders. Ook zijn Cito-scores op taal en rekenen geanalyseerd.

Een vergelijking tussen de experiment- en controlegroep toont aan dat differentiatie naar leertempo binnen *SlimFit* zorgt voor gemiddeld 3% hogere Cito-scores voor taal en rekenen. *SlimFit* is bij uitstek geschikt voor differentiatie, omdat leerlingen in kleine groepjes instructie op maat krijgen.

Differentiatie is mogelijk naar onderwijsniveau, leertempo of interesses van leerlingen. Het blijkt dat ouders veel waardering hebben voor onderwijsdifferentiatie naar leertempo.

SlimFit speelt in op een potentieel lerarentekort via een efficiëntere inzet van leraren en het inzetten van ondersteunend personeel. Maar effectiviteit op dit aspect is binnen het vierjarige experiment niet aangetoond. Vacatures voor ondersteunende functies zijn gedurende het experiment noodgedwongen ingevuld door boventallige leraren. Hierdoor is het niet gelukt om significant minder leraren in te zetten.

Oplossing voor leerlingenkrimp

Wel is aangetoond dat *SlimFit* leidt tot minder zit-tenblijvers. Over een gehele schoolloopbaan bezien is hierdoor een lagere inzet van leraren nodig. Verder is aangetoond dat de gemiddelde werkdruk bij leraren niet wezenlijk is veranderd door invoering van *SlimFit*.

Werken in units biedt ook een oplossing voor leerlingenkrimp. Door teruglopende leerlingaantallen kunnen traditionele jaargroepen vaak niet gehandhaafd blijven. Groepen combineren is dan noodzakelijk. Daarbij hoort een andere organisatie van het onderwijs. Scholen dienen immers rekening

Tekst Emina van den Berg en Arjan Heyma

Wat is *SlimFit*?

Kenmerkend aan *SlimFit* is dat reguliere jaarklassen zijn vervangen door units van circa negentig leerlingen. De verantwoordelijkheid voor een unit wordt gedragen door een breed samengesteld onderwijsteam: leraren in verschillende functieschalen, onderwijsassistenten en leerkrachtondersteuners. In *SlimFit*-scholen worden met regelmaat mensen van buitenaf ingezet, zoals ouders die een atelier verzorgen in het kader van hun beroep of hobby.

Leraren binnen een unit zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de inhoud van het onderwijs, maar kunnen zich tegelijkertijd specialiseren op een eigen vakgebied, zoals rekenen of taal, en geven instructies op maat aan groepjes leerlingen. Onderwijsassistenten en leerkrachtondersteuners bieden ondersteuning aan leerlingen tijdens het (zelfstandig) verwerken van de instructies.

Door te werken in teamverband neemt het aantal handen voor de klas toe. Iedere leerling krijgt meer en gespecialiseerde aandacht. Het onderwijs kan daardoor beter worden afgestemd op individuele leerlingen. Ict biedt hierbij praktische ondersteuning. Ondertussen houden bevoegde leraren de regie.

'Meer bewegingsvrijheid'

'*SlimFit* is voor ons een manier gebleken om de kinderen op hun eigen niveau les te geven,' vertelt Franka Jonker, SlimFit-coördinator op basisschool 't Venne in Nieuw Venneep.

'Ook vinden leerkrachten het uitdagender. Iedereen kan zijn talenten erin kwijt, waardoor het team een positieve *vibe* krijgt en er meer geleerd kan worden. Het onderwijs is efficiënter en leuker geworden. Kinderen geven aan dat ze meer plezier hebben in school, onder andere door de ateliers, de wisseling van leerkrachten en de verscheidenheid in de week. Ze hoeven niet alleen maar aan hun tafeltje te zitten. Er is meer bewegingsvrijheid. Kinderen op hetzelfde niveau zitten bij elkaar in de klas en helpen elkaar. Ze hoeven niet op elkaar te wachten en de leerkracht kan gericht instructie en hulp geven. Hierdoor hebben de lessen meer diepgang. 's Middags werken we geregeld in ateliers. Daarvoor gebruiken we talenten van leerkrachten en huren we vakkrachten in, zoals muziekdocenten of bootcamptrainers. Elke week twee uur lang iets creatiefs. Hoe vaak schiet dat er niet bij in op het moment dat je maar één leerkracht hebt?'

te houden met leerlingen van verschillende leeftijden en onderwijsniveaus, terwijl ze minder leraren kunnen inzetten. Binnen het experiment is aangetoond dat werken in units mogelijk is, zelfs binnen kleine scholen, zonder dat dit leidt tot dalende Cito-scores op taal en rekenen.

SlimFit biedt kansen voor het onderwijs van de toekomst als je kijkt naar bijvoorbeeld leerlingenkrimp, functie- en onderwijsdifferentiatie, professionalisering van leraren en onderwijs op maat. Maar '*SlimFit*' word je niet zomaar. Leraren moeten bereid zijn om intensief samen te werken en verantwoordelijkheden te delen. Intensieve kennisdeling binnen en tussen onderwijsteams is van cruciaal belang, evenals de inzet en betrokkenheid van ouders. Ook het schoolgebouw moet '*SlimFit-proof*' zijn. Grote open ruimtes met verschillende hoeken zijn nodig om optimaal te werken in units. Dat alles vraagt een investering van scholen en het personeel. Het onderzoek toont aan dat die investering meer dan voldoende rendement kan opleveren.

Arjan Heyma, Paul Bisschop, Emina van den Berg, Froukje Wartenbergh-Cras, Bas Kurver, Marjolein Muskens, Ingrid Spanjers, 'Effectmeting InnovatieImpuls Onderwijs. Eindrapport.' Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek, 2015.